

کاشانه مهر: طراحی خانه کودکان بی سرپرست و بد سرپرست با رویکرد

روان شناسی رشد در خرمشهر

نشاط اسمعیل زاده^۱، دکتر سیروس باور^۲

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشکده هنر و معماری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۲- مسئول مکاتبات، دانشیار، دکترای معماری، دانشگاه فلورانس، ایتالیا، استاد مدعو، واحد علوم تحقیقات،

دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

چکیده: در عصردهکده جهانی، همان اندازه که جوامع گوناگون خود را در دستاوردهای بشری سهیم می دانند، معضلات مشابهی نیز پدید می آورند. از ناعدالانه ترین پیامدهای جوامع امروزی، پدیده کودکان بی سرپرست و کودکان بدسرپرست است. با افزایش مهاجرت ها در سراسر جهان، فزونی در صد فقر، فساد، عملکرد خانواده به عنوان یک نهاد مستقل به مخاطره می افتد. اما این معضل پیش از همه کودکان بی گناهی را قربانی می گیرد که روز به روز بیشتر به حاشیه اجتماع رانده می شوند و چه بسا ناخواسته، مهره های آتی ترویج همان بی عدالتی و فساد می گردند که گریبان آنها را گرفته بود. باید در نظر داشت که کودکان بی سرپرست و بدسرپرست به دلیل دور ماندن از کانون عاطفی و آموزشی خانواده اغلب دچار ناهنجاری های رفتاری و نابسامانی های شخصیتی اند. علاوه بر اسکان، آموزش، تغذیه، و مراقبت های بهداشتی، ارائه مشاوره منظم و ایجاد حس تعلق و مالکیت متقابل در آنها امری ضروری است. از اینرو، در طراحی پروژه حاضر، تنها به ساخت مکانی برای خواب و خوراک آنها بسنده نشده است. بلکه آنچه به نسبت در اولویت است، تلاش برای برآوردن نیازهای روحی و ایجاد محیطی است که کودکان را علاقمند و پایبند نگه می دارد. آنها را به آینده شان مشتاق و امیدوار می سازد و حس مسئولیت پذیری را در آنان تقویت میکند. سعی شده است با الگو برداری از محیط طبیعی خانواده و نظام آموزشی و با بررسی روانشناسی رشد در کودکان این امور در این فضای طراحی شده تحقق یابد.

واژگان کلیدی: خانواده، کودک، کودکان بی سرپرست، کودکان بدسرپرست، پرورشگاه، روان شناسی رشد

Iron Academy of
Science and Technology

www.ISEAS.ir

www.Listjournal.ir

www.ConferenceList.ir

پایگاه استنادی ملی مقالات دانشگاهی ایران

پایگاه استنادی ملی مجلات دانشگاهی ایران

پایگاه استنادی ملی کنفرانس های دانشگاهی ایران

مقدمه

ذهن انسان همواره درگیر سوالات گوناگون از یک طرف و تلاش برای پاسخ گویی به این سوالات از طرف دیگر بوده است. در مراحل زندگی، ذهن من درگیر سوالاتی بود که مقدمه ورود به این مقوله را فراهم کرد. سوالاتی چون، من به عنوان یک معمار چه جایگاهی در جامعه دارم؟ و چگونه میتوانم دین خود را برای سرزمین مادریم، سرزمینی که پر است از خاطره ها، خون ها و ترکش ها ایفا کنم؟

و یک سوال کلی که سالهاست ذهنم را مشغول خود کرده، چگونه میتوانم به عنوان یک تازه معمار کمکی باشم برای کودکانی که براساس وضعیت بد جامعه و اتفاقات ناگوار و نابهنگام والدین خود را از دست داده اند واز این کودکان بدتر کودکانی که در خانواده هایی به سر میبرند که با شرایط نامناسب سرپرستی والدین بزهکار و معتاد روبرو هستند؟ در مسیر یافتن پاسخی برای این سوالات با مسائل و حقایقی روبرو شدم که در این مرحله تنها رفع نیاز شخصی و پاسخگویی به سوالات ذهنم مطرح نبود. در طی یافتن پاسخ با مسائل و حقایقی روبرو شدم که قبلا هیچ درک و آگاهی از عمق آنها نداشتیم. حقایق و آمارهای تکان دهنده از زنان و کودکان بی سرپناه، فقر، اعتیاد، طلاق، بی بند و باری های اجتماعی و ... . مطالعات تحقیقی که برای ریشه یابی این نابسامانی ها انجام شده بود بازگو کننده این مطلب است که ریشه عمده این مشکلات در تجربیات دوران کودکی افراد نهفته است. کودکانی که قربانی این نابسامانی های اجتماعی بوده اند در آینده از عوامل اصلی نابسامانی ها و آسیب های اجتماعی خواهند بود.

طراحی مکانی برای این کودکان مستلزم انجام تحقیقات گسترده ای در زمینه روانشناسی کودکان و شناخت نیاز های کودکان می باشد. از این رو منظور از تحقیق خلق فضایی است که نه تنها نیازهای اولیه و روحی روانی کودکان بی سرپرست را تامین کند بلکه مکانی مناسب برای رشد و پیشرفت این کودکان نیز باشد. لذا این مجموعه مکانی است برای آمد و رفت های آزاد کودکان شهر، تبادلات فرهنگی و اجتماعی و مکانی برای رشد و شکوفایی استعداد های کودکان و مشارکت فعال آنها در اجتماع به منزله روشی برای بهتر زیستن این کودکان.

هدف معماری خلق فضاهایی متناسب با شان انسان است. معمار در هر پروژه ای با شناخت نیازهای مخاطب خود فضایی را طراحی میکند. در طراحی خانه کودکان، کودکان محور اصلی هستند، فضاها باید طوری طراحی شود که بتواند نیازهای روحی و جسمی کودک را برطرف کند و آنها را به رشد و تعالی برساند. پروژه حاضر مقوله ای است که می خواهد معماری را از پوسته مواد و مصالح خارج کند و به عنوان مقوله ای میان دانشی به میدان فرهنگ و اجتماع و بخصوص روانشناسی در آورد و در حل معضلات روانشناسی و اجتماعی این دسته از کودکان جامعه راهگشا باشد

مرور ادبیات

کودکان بی سرپرست از عاطفه و عشق و روابط صمیمی والدین محروم بوده اند و غالبا از اختلالات عاطفی، نایمی، احساس وابستگی یا طرد رنج می برند و بطور جدی نیازمند ارتباط صمیمانه و عاطفی هستند.

بی سرپرستی طیف وسیعی از کودکان را در بر می گیرد، بطوری که حوادث و مسایل و مشکلات، والدین را از کودکان دور می کند و یا والدین با قرار دادن کودک خویش در کنار خیابان یا مساجد و اماکن متبرکه تعدا بی سرپرستی بوجود می آورند. و گاه کودک با گریز از خانه و کاشانه خود موجب بی سرپرستی خویش می شود. (بابایی، ۱۳۶۹) کودکان و نوجوانان بی سرپرست، همان کودکان و نوجوانانی هستند که بنا به دلایلی (فوت، اعتیاد، طلاق و ...) از داشتن والدین و سرپرست محروم

Iron Academy of
Science and Technology

www.ISEAS.ir

www.Listjournal.ir

www.ConferenceList.ir

بایگاه استنادی ملی مقالات دانشگاهی ایران

بایگاه استنادی ملی مجلات دانشگاهی ایران

بایگاه استنادی ملی کنفرانس های دانشگاهی ایران

می شوند. تحقیقات نشان می دهند که فقدان والدین بالاخص پدر بر عملکرد هوش و سازگاری اجتماعی، شناخت نقش جنسی و رفتار اجتماعی اثر منفی می گذارد. کاپلان در تحقیقات خود به این نتیجه رسیده است که محرومیت از والدین خصوصا در اوان کودکی عامل موثری در بروز افسردگی است و بطور معنا داری با افزایش اختلالات رفتاری همبستگی دارد (پورافکاری، ۱۳۷۵). عدم حضور والدین و نبود الگوهای ثابت و خاص تربیتی و نیز فقدان ایفای نقش و تقسیم کار که لازمه استقلال پذیری است، سبب می شود که کودک بی سرپرست عمدتا کمتر قادر به ساختن یک فکر واقعی از امور باشد. همچنین همسازی و همنوایی مناسب فرد با ارزش ها و نگرش های گروهی و اجتماعی دستخوش بحران می گردد.

حمایت از زنان و کودکان یتیم و بی خانواده دارای سابقه ای بسیار طولانی است چنانکه ((همورایی)) حکمران مشهور بابل تقریبا در دو هزار سال قبل از میلاد مسیح مراقبت از زنان بیوه و کودکان یتیم را بر عهده داشت و دفاع از حقوق افراد ضعیف و بی پناه قسمت مهمی از قوانینی را که او پایه گذاری نموده بود تشکیل می داد. (محمدی، ۱۳۸۵، ۲۲). رایس (۲۰۰۱، ترجمه فروغان، ۱۳۸۷) می نویسد کودکانی که در مدارس شبانه روزی، اردوگاههای اقامتی، بیمارستان ها و نیز کودکان پناهنده ای که با خانواده میزبان زندگی می کنن دچار اضطراب و افسردگی و بحران هویت می شوند.

بالبی (۱۹۷۳، نقل از ریتا ال، اتکینسون و همکاران، ۱۳۸۵) معتقد است جدایی طولانی مدت از والدین آثاری منفی بر کودک خواهد گذاشت. این کودکان به کناره گیری هیجانی و انزوا طلبی دچار می شوند، حال و هوایی خشک و بی روح پیدا می کنند و از نشان دادن عواطف گرم و صادقانه یا دوستی به شیوه ملاطفت آمیز ناتوانند. کودکان و نوجوانان محروم از پدر، به حمایت زیاد نیاز دارند و این حمایت اجتماعی توسط خانواده، دوستان، سازمان ها و یا جامعه تامین می شود.

رضایت از محل سکونت، از عوامل بسیار مهم در رضایت فرد از زندگی خویش است و معادل حس رضایتی است که فرد از مسکن فعلی خود تجربه می کند. در پژوهش های حوزه معماری مفهوم رضایت به عنوان معیاری همراه با خصوصیات عاطفی که نیازهای ساکنان را برآورده می سازد تعریف می شود. عدم رضایت کاربران به ویژه کودکان بی سرپرست که از اقشار آسیب پذیر جامعه می باشند، از محیط مسکونی می تواند صدمه های فیزیولوژیکی و روانی را برای آنان در پی داشته باشد. (سهیلی و همکار)

دیدگاه های تعاملی در مکاتب روان شناسی بر این باورند که انسان با محیط ارتباط برقرار می نماید، در آن دخل و تصرف می کند و از آن تاثیر می پذیرد. از سوی دیگر نیاز انسان به خانه بسیار فراتر از نیاز اولیه به سرپناه است (عینی فر و آقا لطفی، ۱۳۹۰: ۱۸). یکی از رسالت های طراحان و معماران خلق رابط های متناسب بین انسان ها و کالبد اطرافشان است، برای نیل به این هدف، خالقان فضا باید درک صحیحی از رفتار انسان در محیط های متفاوت داشته باشند، به نحوی که پیوند انسان و مکان را قوی تر سازند.

با توجه به اینکه کودکان اقشار آسیب پذیر جامعه می باشند و در آینده نقش تعیین کننده ای را در برعهده دارند باید به آنها توجه ویژه ای نمود و باید این موضوع را در نظر گرفت کودکانی که بی سرپرست و یا بد سرپرست هستند نیز حق زندگی دارند. افزایش میزان رضایت از فضای مسکونی در کاهش آسیب های ناشی از عدم داشتن خانواده، گامی موثر بردارد و باعث سازگاری بیشتر کودک و محیط، در جهت حفظ بهداشت سلامت و روان شود. (بهزادفر و قاضی زاده، ۱۳۹۰، ۱۵ و ۱۶).

Iron Academy of
Science and Technology

www.ISEAS.ir

www.Listjournal.ir

www.ConferenceList.ir

پایگاه استنادی ملی مقالات دانشگاهی ایران

پایگاه استنادی ملی مجلات دانشگاهی ایران

پایگاه استنادی ملی کنفرانس های دانشگاهی ایران

کودکان بی سرپرست مسلماً محروم ترین کودکان از نقطه نظر تمام امکانات و شرایط لازم جهت یک زندگی طبیعی و سالم نیستند. بسیار مشاهده شده در میان توده عظیمی از خانواده های جهان که در فقر اقتصادی و در پی آن، جهل و فقر فرهنگی عمیقی به سر می برند، کودکانی پرورش می یابند که اکثراً از همان کودکی با نیازهای مادی انسان روبرو می شوند و امکانات عادی سایر افراد از آنها برخوردارند محروم می شوند. در مورد کودکان بی سرپرستی که در مراکز نگهداری کودکان پرورش می یابند، سخن از محرومترین ها نیست، بلکه سخن از قشر خاصی است که اکثراً در شرایط فعلی، در وضعیت بسیار بهتری نسبت به یک قشر عظیم رشد می کنند، اما شرایط رفاهی نه تنها تسهیلاتی برای یک زندگی سالم تر و انسانی تر برایشان فراهم نکرده، بلکه اکثراً نسبت به آن قشر عظیم، محروم تر و فاقد نیرو و آگاهی لازم برای یک زندگی سالم و سازنده انسانی هستند. بطوریکه از نتیجه تحقیقات و مصاحبه هایی که با افراد رشد یافته در این مراکز انجام شده بدست آمده است، اغلب این افراد، مشکلاتی را که در زندگی اجتماعی برایشان بوجود آمده است تقصیر محیطی می دانند که در آن بزرگ شده اند.

نکته مهمی که باید به آن اشاره کرد این است که این کودکان امروز، جامعه فردا را می سازند و حتی امکان باید شرایط زیست آنها به گونه ای فراهم شود که خود را جزئی از جامعه بدانند نه فردی جدا و متفاوت از جامعه. متخصصان و مشاوران امور کودک معتقدند که ریشه اجتماعی، عاطفی، روانی و جسمی کودک به شدت تحت تاثیر کیفیت محیط می باشد. این محیط برای رشد و تربیت کودکانی که از دست نوازش مادر و مهر پدر محرومند، نقش مضاعفی دارد و باید به گونه ای طراحی شود که فردی که در این محیط زندگی می کند و پرورش می یابد در برخورد با اجتماع دچار مشکل عدیده نگردد.

عوامل تاثیر گذار بر رشد و سلامت جسمانی

هنگامی که به عواملی می پردازیم که بر رشد و سلامت در اوایل کودکی تاثیر می گذارند، با موضوعات آشنایی روبرو خواهیم شد. وراثت همچنان اهمیت دارد ولی عوامل محیطی - از جمله سلامت هیجانی، تغذیه خوب، فراغت نسبی از بیماری، و امنیت جسمانی - نیز نقش های مهمی دارند. (لورا برک، ۱۳۸۸)

وراثت و هورمون ها

تاثیر وراثت بر رشد جسمانی در طول کودکی مشهود است. اندازه بدن و سرعت رشد کودکان با این ویژگی ها در والدین آنها ارتباط دارند. (بوگین، ۲۰۰۱) ژن ها با کنترل کردن تولید هورمون های بدن بر رشد تاثیر می گذارند. غده هیپوفیز که در پایه مغز قرار دارد، با آزاد کردن دو هورمون که موجب رشد می شود، نقش مهمی را ایفا می کند. اولی هورمون رشد (GH) است که از تولد به بعد برای رشد تمام بافتهای بدن به جز دستگاه عصبی مرکزی و اندام های تناسلی ضروری است.

هورمون دیگر هیپوفیز، هورمون محرک غده تیروئید (TSH)، غده تیروئید (در گردن) را برای آزاد کردن تیروکسین تحریک می کند که برای رشد مغز و تاثیر کامل هورمون رشد بر اندازه بدن ضروری است. بچه هایی که با کمبود تیروکسین به دنیا می آیند باید بی درنگ آن را دریافت کنند، در غیر اینصورت عقب مانده ذهنی می شوند. بعد از اینکه رشد سریع مغز به انجام رسیده باشد، کودکانی که تیروکسین خیلی کمی دارند کمتر از میزان متوسط رشد می کنند ولی دستگاه عصبی مرکزی دیگر

تحت تاثیر قرار نمی گیرد. اگر این کودکان بی درنگ درمان شوند، عقب افتادگی رشد بدن را جبران می کنند و سرانجام به اندازه عادی می رسند. (سالرنو و همکاران، ۲۰۰۱)

سلامت هیجانی

سلامت هیجانی در کودکی نیز مانند نوباوگی می تواند تاثیر عمیقی بر رشد و سلامت داشته باشد. کودکانی که زندگی خانوادگی استرس زا دارند (به خاطر طلاق، مشکلات مالی، یا بیکاری والدین) بیشتر از دیگران به بیماری های تنفسی و روده ای مبتلا می شوند و صدمات غیر عمدی بیشتری می بینند. (کوهن و هربرت، ۱۹۹۶؛ کمینی، ۲۰۰۳)

محرومیت هیجانی شدید می تواند در تولید هورمون رشد اختلال ایجاد کند و به کوتولگی روانی - اجتماعی، نوعی اختلال رشد که معمولاً بین ۲ تا ۱۵ سالگی آشکار می شود، منجر شود. خصوصیات معمول عبارتند از قامت بسیار کوتاه، کاهش ترشح هورمون رشد، سن استخوان بندی نارس و مشکلات سازگاری جدی، که کوتولگی روانی - اجتماعی را از کوتاه قامتی عادی متمایز می کنند. (دوکر و همکاران، ۱۹۹۹؛ وس، مالیگان و بتس، ۱۹۹۸)

نقش و تأثیر محیط بر فرآیند رشد

تأثیر محیط در رشد و تکامل انسان، قبل از قرن ۱۸ چندان مورد توجه نبوده است در حالیکه توارث در تمام تئوریهای که از بقراط به بعد ارائه شده به نحوی به چشم می خورد.

افراد انسانی از نظر زمینه های ارثی بایکدیگر متفاوتند. اما محیط چه تأثیری بر روی این زمینه ارثی میگذارد و چقدر در تغییر یا تبدیل خصوصیات مختلف ارثی می تواند موثر باشد، خود بخش مهمی از کار روانشناسی است. از قرن ۱۹ به بعد آزمایش های متعددی انجام می شود تا تأثیر عوامل محیطی را بر روی انسان مورد شناسایی و بررسی قرار دهند، به خصوص در مورد نوزادان و کودکان بررسیها و آزمایشهای زیادی انجام میگردد، زیرا امروز علم روانشناسی به تأثیر سه سال اول زندگی در شکل گیری بنیان شخصیتی طفل اهمیت فراوانی میدهد. در مورد قابلیت ها و استعداد های انسانی یکی از نتایج بدست آمده این است که عوامل محیطی و زمینه ارثی به صورت حاصل ضرب دو پارامتر عمل میکنند و هر چه هر کدام از دو پارامتر مساعدتر بوده و از ضریب بیشتری برخوردار باشند، طبیعتاً نتیجه بهتری عاید خواهد شد. بنابراین محیط تأثیر بسزایی در پرورش استعدادها و قابلیت های کودکان دارد اما در مورد مشخصات شخصیتی که زمینه کلی رفتارها و کردارهای افراد را تعیین می کنند، تأثیرات عوامل محیطی بسیار اساسی و پراهمیت است یکی از آزمایشهای انجام شده این است که دو نوزاد دوقلوی همسان را که از نظر زمینه ارثی کاملاً یکسان بوده اند به فرزند خواندگی به دو خانواده مختلف سپرده اند پس از ده سال با انجام آزمایشهای مختلف متوجه شده اند که این دو از نظر ضریب هوشی و استعداد تفاوت اندکی با یکدیگر دارند اما از لحاظ منش و شخصیت کاملاً با یکدیگر متفاوتند پس با سهم عمده ای که محیط و زمینه پرورش در شکل گیری شخصیت انسان دارد، در امر تعلیم و تربیت است که انسان

Iron Academy of
Science and Technology

www.ISEAS.ir

www.Listjournal.ir

www.ConferenceList.ir

پایگاه استنادی ملی مقالات دانشگاهی ایران

پایگاه استنادی ملی مجلات دانشگاهی ایران

پایگاه استنادی ملی کنفرانس های دانشگاهی ایران

می تواند با استفاده از دانش و شناخته های خویش به ایجاد زمینه مساعدتری برای پرورش استعدادها و شکل گیری متعادلتر شخصیت کودک همت گمارد.

عواملی که پیرامون موجود زنده را احاطه کرده اند می توانند همیشه باعث تحریک یا کاهش امکانات فرد شوند. نوزاد بعد از تولد وارد محیط خارجی می شود که از محیط داخلی وسیعتر است و تنوع بیشتری دارد چنین فضایی سرشار از عوامل گوناگون مادی و اجتماعی و فرهنگی است.

این عوامل به گونه ای آشکارا و تردید ناپذیر بر ساختار شخصیت و چگونگی رشد کودک تأثیری تعیین کننده برجای میگذارد. عوامل محیطی که در جریان رشد مؤثر هستند عبارتند از:

- تغذیه
- هوای آزاد و نور خورشید
- بیماری و آسیب
- وضع خانوادگی

فضاها، ویژگی ها، نیازها، تجهیزات فضایی

ورودی

در هر ساختمان ورودی اولین بخش مورد توجه است و ویژگی های آن حاوی اهمیت است و ورودی باید معرف فضای مربوط به خود باشد. ورودی مهد کودک باید از طریق مقیاس، مصالح به کار رفته، توالی، تسلسل فضایی و چشم اندازها بیانگر این باشد که محل، مکانی برای کودکان است. ورودی باید فضایی تعریف شده و دعوت کننده باشد. وجود عناصری که کودک بتواند با آنها فعل انفعال داشته باشد، مثل دیوار کوتاه تا کودک بتواند روی آن راه برود. چشم اندازی به مکان بازی فضای داخلی یا دری که کودک تاب بخورد جذابیت فضا را برای او بیشتر می کند.

بخش های کودکان

بخش های کودکان شامل فضاهای مربوط به نگهداری، بازی، آموزش کودکان در سه گروه سنی شیرخوار تا ۳ سالگی، نوباوه (۳ تا ۶ سال) و کودکان ۶ تا ۱۲ سال است.

بخش شیرخوار

محل نگهداری کودکان تا ۳ سالگی است. این بخش شامل فضاهایی برای تهیه شیر، شیر دادن، تعویض، بازی و فعالیت، خواب و استراحت کودکان است. فضاهای این بخش باید از سایر بخشها جدا باشد. تا از انتشار بیماری میان کودکان شیرخوار که آسیب پذیری بیشتری دارند جلوگیری به عمل آید.

بخش نوباوه (۳ تا ۶ سالگی)

بخش نوباوه محل نگهداری کودکان ۳ تا ۶ سال است. این بخش شامل فضای رختکن، کلاس های کودکان، فضای فعالیت های انفرادی، فضای خواندن و گوش کردن، فضای هنر، فضای تدریس خصوصی، خانه عروسکی و سرویس های بهداشتی است. در این بخش از هر گروه سنی می تواند دو کلاس وجود داشته باشد؛ حداقل سطح مورد نیاز به ازای هر کودک ۲ متر مربع است.

فضای رختکن

در فضای رختکن هر کودک باید جای مخصوص برای وسایل شخصی خود داشته باشد. تجهیزات فضا شامل میز و صندلی مربی، قفسه باز، میز و صندلی به تعداد کودکان است.

فضای فعالیت های انفرادی

این فضا برای بازی های فردی مثل بازی با مکعب های رنگی و سایر اسباب بازی های ساختمانی مثل پازل، شکل های هندسی، میخ های چوبی رنگی، تکه های چوب و ... در نظر گرفته می شود. فضای فعالیت های انفرادی اساساً فضایی آرام است و باید از مسیر رفت و آمد فاصله داشته باشد

فضای خواندن و گوش کردن

این فضا باید محلی آرام و دور از فضاهای هنر و کلاسهای کودکان باشد. و به وسیله دیوار یا با استفاده از سایر روشها، مانند صفحات جدا کننده فضا، اختلاف سطح در کف، اختلاف ارتفاع در سقف، نور، رنگ و بافت کف یا دیوارها تعریف شود. اگر این دو تا سه پله از سطح فضای عمومی بالا باشد احساس جدا و راحت بودن را ایجاد می کند. این فضا باید تابلو اعلانات، قفس کتاب، صندلی برای مربی و چند کودک داشته باشد.

فعالیت هنری

فعالیت های هنری مانند نقاشی، سفالگری، خمیربازی و ... در این فضا انجام می شود. این فضا باید از فضاهای پر رفت و آمد دور باشد. تجهیزات شامل قفسه باز برای کودکان، قفسه درد برای مربی، میز و صندلی، لگن دستشویی برای کودک پانل برای نمایش نقاشیها باشد.

خانه عروسکی

خانه عروسکی فضایی است برای بازی های تخیلی. این فضا دارای وسایل مختلف در اندازه های کوچک و قابل حمل برای کودک مثل، عروسک، تلفن، وسایل آشپزخانه، وسایل غذاخوری، وسایل خواب، وسایل نظافت، لباس های مختلف، چادر، کلاه و ... است. در صندلی که فضا تا حدی استتار گردد، کودک راحت تر در آن به همانند سازی پرداخته و بهتر در مسیر بازی قرار می گیرد. این فعالیت بیشتر از سایر بازیها کودکان را ابراز احساسات درون و پرورش تخیل خلاقیت و رشد کلامی تشویق می کند. وجود یک قفسه باز در این فضا لازم است.

فضاهای بهداشتی

باید از کلاس کودک براحتی به دستشویی ها دسترسی باشد. در هر دستشویی به ازای هر ۱۰ کودک ۱ کاسه و در دستشویی، یک قفسه در دار برای نگهداری مواد نظافت وجود داشته باشد. ارتفاع دیوارهای جداکننده توالت ها از کف تمام شده ۱۵۰ سانتیمتر در نظر گرفته می شود. در دستشویی به طرف داخل فضای توالت باز می شود. کف فضای دستشویی از مصالح قابل شستشو، مقاوم، غیرلرزانده پوشیده شود و دیوارها تا بالاترین ارتفاع از مصالح قابل شستشو با رنگ پوشیده شود. (مزم، جرج، ۲۰۰۱)

آشپزخانه

محل آماده سازی مواد اولیه و پخت غذا است. بنابراین باید فضای لازم و مناسب فعالیتهای مربوط را داشته باشد. در آشپزخانه باید فضای مناسب برای آماده کردن مواد، پختن غذا، و توزیع آن، انبار مواد و انبار وسایل نظافت وجود داشته باشد. به منظور

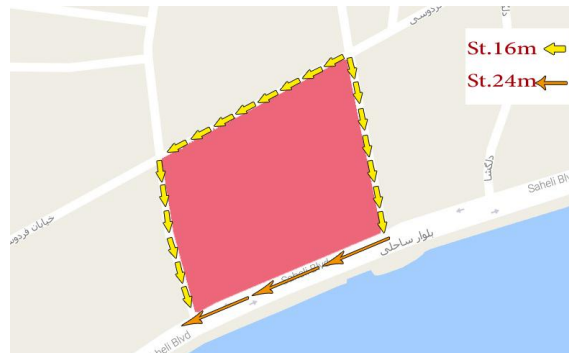
رعایت موارد بهداشتی، محل آشپزخانه و ورودی آن باید به نحوی انتخاب گردد که کمترین تداخل عبوری کارکنان آن با سایر بخش های مجموعه به وجود آید. حداقل سطح مورد نیاز برای آشپزخانه در $0/5m^2$ به ازای هر کودک است.

فضای بازی

فضای بازی باید محرک رفتارهای مختلف کودک بوده و به تمام ظرفیت های حرکتی آن مانند، تاب خوردن، خزیدن، بالا پریدن، پریدن از روی مانع، خم شدن، گرفتن و پرتاب کردن اشیاء در محیطی امن و مناسب پاسخ دهد.

تحلیل سایت

سایت مورد نظر این پروژه در استان خوزستان، شهر خرمشهر، بلوار ساحلی قرار دارد.

مسیر های دسترسی ↑

مجاورت ها ↑

Iron Academy of
Science and Technology

www.ISEAS.ir

www.Listjournal.ir

www.ConferenceList.ir

پایگاه استنادی ملی مقالات دانشگاهی ایران

پایگاه استنادی ملی مجلات دانشگاهی ایران

پایگاه استنادی ملی کنفرانس های دانشگاهی ایران

سایت مورد نظر

گمرگ

شهرداری قدیم

دفتر کشتیرانی

اداری

پایگاه مددکاران بهزیستی (اکنون) ، محل سابق خانه کودکان بی سرپرست (قبل از جنگ)

موزه دفاع مقدس (ساختمان سابق شرکت نفت)

پل جدید

نتیجه گیری

با توجه به مطالب بیان شده در این مجموعه سعی بر آن شده است که کودکان بی سرپرست و بد سرپرست در محیطی باز رشد و پرورش یابند . به گونه ای که با کودکان دیگر در یک کلاس گرد هم آیند و زندگی در اجتماع خارج از پرورشگاه را از کودکی بیاموزند . از اینرو این مجموعه دارای مرکز هایی برای ارتباط با مردم و کودکان شهر است . در این پروژه کارکرد های متفاوت با هم مرتبط هستند ولی هیچ یک از آنها به عنوان مقدمه رسیدن به دیگری نیست و همه از اهمیت یکسان برخوردار هستند برای تأمین فضاها در این مجموعه نخست به خصلت و ویژگی کودکان بی سرپرست توجه می کنیم، اینک این کودکان به علت ویژگیهای جسمی و روانیشان مبنی بر علاقه به تحرک زیاد فضای باز زیادی را نیاز دارند . از جانب دیگر فضا به عنوان عامل اصلی ارتباطات عمل می کند . از اینرو پروژه حاضر دارای فضاهای باز زیادی می باشد که از این فضاها میتوان به عنوان عملکردهایی چون فضای گردهمایی ، فضای نشیمن و یا فضاهای حرکتی استفاده نمود .

امید است که با توجه به نیازهای روحی ، جسمی این کودکان ، این مجموعه جایی باشد برای رشد و تعالی در زندگی شان .

با توجه به تحقیقات انجام شده در آخر پیشنهاداتی برای بهبود وضعیت موجود در بهزیستی ها ارائه می شود :

- استفاد از مربیان ومسئولان آموزش دیده شده است و روان شناسان با تجربه (یا حتی روانپزشک)

- شبیه خانه و خانواده بودن محیط

- کم کردن جایجایی بچه ها و تغییر مداوم محل سکونت (به حداقل رساندن جایجایی بچه ها)

- توجه به مسائل رفاهی - تفریحی -آموزشی و پرورش برنامه ریزی اوقات فراغت

- ایجاد اسکان برای یکجا بودن خواهر و برادرها

- نسبت صحیح تعداد مربی به بچه ها یا کودکیار به کودک که عدد ۱ به ۳ مناسب است

- استقرار فرزندان در مناطق متوسط شهر برای آشنایی با فرهنگ متوسط

- تقسیم واحدهای بزرگتر به کوچکتر ۴ فرزند در هر واحد

- تفکیک بخش شبانه روزی ها از بخش های عمومی

- ایجاد تنوع سنی در یک مرکز

- نگهداری جدای بچه هایی که به شکل موقت هستند با بچه هایی که مدت طولانی تری در مرکز خواهند بود
- ایجاد مرکزی مستقل برای انجام دادن خدمات مشاوره ای
- ایجاد محیط سالم، زیرا کسی فرصت کنترل بچه ها در بیرون شبانه روزی را ندارد
- ایجاد همانند سازی - الگوسازی و تمرکز عاطفی کودک و مسئول پرورش او
- ایجاد احساس مسئولیت در بچه ها
- مشارکت بچه ها در اداره امور واحدها
- کاربایی و ترخیص مناسب

منابع

- سازمان هواشناسی کشور. ۱۳۹۵/۲/۲۳. www.irimo.ir
- شاهین، افشین. و [دیگران]. ۱۳۸۷. شناخت الگوهای معماری پایدار در بناهای مسکونی بافت قدیم بوشهر. نشریه معماری و ساختمان. شماره ۱۵
- سایت رسمی شهرداری خرمشهر. ۱۳۹۴/۸/۵. www.khorramshahr.ir
- نانکلی، مژگان. ۱۳۹۲. نگاهی نو به معضل کودکان بدسرپرست و بی سرپرست. پایگاه خبری تحلیلی تابش نیوز.
- بابایی، ناصر و [دیگران]. ۱۳۶۹. نگرشی بر پدیده بی سرپرستی و مشکلات فرزندان دور از خانواده. تهران. انتشارات سازمان بهزیستی کشور.
- کریمی درمنی، حمیدرضا. ۱۳۸۵. توانبخشی گروه های خاص با تاکید بر خدمات مددکاری اجتماعی. تهران. انتشارات گستره. چاپ اول.
- کاپلان، هارولد، سادوک. ۱۹۹۴. خلاصه روانپزشکی علوم رفتاری و روانپزشکی بالینی، ترجمه نصرت پورافکاری. ۱۳۷۵. تبریز. انتشارات شهراب.
- محمدی، زهرا. ۱۳۸۵. زنان سرپرست خانوار. انتشارات شورای فرهنگی اجتماعی زنان.
- رایس، فلیپ. ۱۳۸۷. رشد انسان: روان شناسی از تولد تا مرگ. (ترجمه مهشید فروغان). تهران. ارجمند (تاریخ انتشار به زبان اصلی ۲۰۰۱).
- ریتا ال. اتکینسون و [همکاران]. ۱۳۸۵. زمینه روانشناسی هیلگارد، (ترجمه محمد تقی براهنی و همکاران). تهران. رشد (تاریخ انتشار به زبان اصلی ۲۰۰۰)
- دستورالعمل های سازمان بهزیستی کشور. ۱۳۷۹. ص ۵
- صنعتی نیا، عباسعلی. ۱۳۷۰. در مسیر داوری، ناشر: روابط عمومی سازمان بهزیستی کشور
- ایپکچی، محمد حسین. شیوه های نگهداری و سرپرستی ایتم در اسلام. پایان نامه لیسانس. دانشگاه تهران

تشکری، عباس. ۱۳۶۰. تهران. مقایسه رشد اجتماعی کودکان پرورشگاهی و کودکان که در خانواده زندگی کرده اند
نشریه بازتاب. شماره ۴. سال دوم

جان بالبی. حسین ثقفیان. پژوهشی در اثرات زیانبار محرومیت از مهر مادر. انتشارات عارف

۱۳۸۰. روان شناسی رشد. تهران. سمت. چاپ اول. ۵

شعاری نژاد، علی اکبر. ۱۳۷۴. روان شناسی رشد. تهران. اطلاعات. ۹۹-۱۰۰

شعاری نژاد، علی اکبر. ۱۳۷۴. روان شناسی رشد(با تجدید نظر). تهران. اطلاعات. ۸۸-۸۹

کسمایی، مرتضی. ۱۳۸۴. اقلیم و معمار. تهران

Munn,Normal L (1967). The Evolution and Growth of Human Behavior.U.S.A

Liebert & Welson. Developmental Psychology .p.

Hurlock. Developmental Psychology .p.

Clarke-stewart,A.&Koch,J.B.Children : Development Through Adolescence.New York :

John & Sons , 1983